

Olli Mäenpää

3.10.2024

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

**Hallituksen esitys laeiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta (HE 78/2024 vp)**

***Ennakollinen taloudellisen ohjauksen menettely***

Hyvinvointialueesta annettuun lakiin lisättäväksi ehdotetussa 13 b §:ssä määriteltäisiin uudenlainen ennakollinen talouden ohjauksen menettely, jonka tavoitteena olisi ehkäistä hyvinvointialueen talouden tilan vaarantumista. Valtiovarainministeriö voisi käynnistää neuvottelumenettelyn hyvinvointialueen kanssa säännöksessä tarkemmin määritellyin edellytyksin, jotka perustuvat taloutta kuvaavien tunnuslukujen tai talousarvion ja -suunnitelman sisältöä ja toteutumista koskeviin näkökohtiin.

Perustelujen (s. 14) mukaan neuvottelumenettelyn ensisijainen tavoite olisi informaatio-ohjauksena ehkäistä hyvinvointialueen talouden ajautumista tilanteeseen, jossa hyvinvointialuelain 122 §:n tarkoittaman arviointimenettelyn käynnistämiseksi ei enää olisi vaihtoehtoja. Neuvottelumenettely ei sen sijaan voi sellaisenaan johtaa hyvinvointialueen arviointimenettelyyn.

Koska neuvottelumenettely olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa hyvinvointialueen talouden tila on vaarantumassa merkittäväällä tavalla, siinä on tarkoitus muodostaa tilannekuva, jonka perusteella hyvinvointialue saa talouden tervehdyttämistä ja palvelujen järjestämisen turvaamista koskevia suosituksia. Kysymys on yhteiseen arviointiin pyrkivästä, neuvotteluun perustuvasta ja suosituksiin johtavasta ennakkoivasta ohjausmenettelystä. Ehdotuksen mukainen neuvottelumenettely voisi siten toimia tietoon perustuvana tukena sellaiselle hyvinvointialueen päätöksentekomenettelylle, jolla toteutetaan riittävän tehokkaita toimenpiteitä sen taloudellisen tilan korjaamiselle.

Menettelyssä laaditut toimenpidesuosituksukset eivät olisi hyvinvointialuetta oikeudellisesti velvoittavia, mutta niillä pyritään sen sijaan tukemaan hyvinvointialueen itsenäistä päätöksentekoa ja vastuuta omasta taloudestaan. Neuvottelu- ja suosituspohjaisena menettelyn ei voida muutenkaan arvioida rajoittavan hyvinvointialueen itsehallinnollista asemaa ja päätösvallan käyttöä. Toisaalta hyvinvointialueiden toiminta perustuu keskeisesti valtion rahoitukseen, joten valtiolla on omalta osaltaan legitiimi intressi huolehtia siitä, että hyvinvointialueen talouden tila ei vaarannu merkittävästi.

Neuvottelumenettelystä laaditaan valtiovarainministeriön johdolla asiakirja, jossa todetaan menettelyssä käsitellyt asiat ja se, mihin neuvotteluissa on päädytty,

sekä hyvinvointialueelle annetut talouden tervehdyttämistä ja palvelujen järjestämisen turvaamista koskevat toimenpidesuositukset ja niiden toteuttamisen seuranta ja raportointiaikataulu. Asiakirja julkaistaan julkisessa tietoverkossa. Menettelyllisesti ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa tukevan asianmukaisesti hallinnon avoimuutta ja turvaavan sen kontrolloitavuutta.

### ***Arviointimenettely***

Arviointimenettelyä koskevaa hyvinvointialuelain 122 §:ää ehdotetaan muutettavaksi lisäämällä siihen säännös, jonka mukaan ratkaisu aluejakoselvityksen tarpeellisuudesta voitaisiin tehdä myös uutta arviointimenettelyä käynnistämättä, jos toimenpiteet eivät ole toteutuneet ja 123 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Näin voitaisiin menetellä, jos hyvinvointialue ei ole kyennyt noudattamaan arviointimenettelyn jälkeen hyväksymäänsä ohjelmaa ja tekemään riittäviä toimenpiteitä, joilla pyritään taloutta parantaviin vaikutuksiin.

Sääntelyn tarkoituksena on nopeuttaa hyvinvointialue- ja maakuntajakolain 8 §:ssä tarkoitetun aluejakoselvittäjän asettamismenettelyä, mikäli uudessa arviointimenettelyssä ei arvioida voitavan tehdä enää vaikean taloudellisen tilanteen kannalta hyvinvointialueen palvelujen edellytysten turvaamiseksi tarvittavia uusia toimenpide-ehdotuksia. Ehdotettu sääntely vastaisi sisällöltään kuntalain sääntelyä, ja sille voidaan arvioida olevan aiheelliset perusteet. Sääntely ei sen edellytykset huomioon ottaen myöskään muodostu ongelmalliseksi hyvinvointialueen itsehallinnon kannalta.

### ***Hyvinvointialueen arviointimenettely***

Hyvinvointialueen talouteen liittyvän arviointimenettelyn edellytyksiä määrittelevään hyvinvointialuelain 123 §:ään ehdotetun muutoksen mukaan valtiovarainministeriö voisi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn jo sillä perusteella, että hyvinvointialueelle on myönnetty yhden kerran hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettua lisärahoitusta. Voimassa olevan lain mukaan arviointimenettelyn käynnistämisen edellytyksenä on lisärahoituksen myöntäminen kaksi kertaa kolmen tilikauden aikana. Ehdotettu muutos yhtenäistäisi lisärahoituksen ja lainanottovaltuuden antamista koskevat arviointimenettelyn käynnistämisen edellytykset, ja sitä voidaan pitää perusteltuna.

Lisärahoituksen tarve voi johtua lähinnä siitä, että hyvinvointialue on toiminnallaan aiheuttanut huomattavia ongelmia taloudessaan ja/tai palvelujen järjestämisessä. On kuitenkin perusteltua, että arviointimenettelyn käynnistäminen ei ole automaattista vaan se perustuu ehdotuksen mukaan edelleen valtiovarainministeriön harkintaan. Ministeriön on harkintavaltaa käyttäessään arvioitava, voidaan lisärahoituksen ja sille asetettujen ehtojen perusteella turvata riittävä palvelujen järjestäminen ja sen taloudelliset edellytykset.